

C/2024/1576

5.3.2024

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Tworzenie unijnych ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji – niezbędne środki”

(opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji belgijskiej)

(C/2024/1576)

Sprawozdawca: **Rudy DE LEEUW**

Współsprawozdawca: **Arnold PUECH d'ALISSAC**

Wniosek o konsultację	Pismo przyszłej prezydencji belgijskiej w Radzie, 10.7.2023
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	22.11.2023
Data przyjęcia na sesji plenarnej	14.12.2023
Sesja plenarna nr	583
Wynik głosowania	
(za/przeciw/wstrzymało się)	188/8/6

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Na wniosek prezydencji belgijskiej w Radzie UE Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) przedstawia w niniejszej opinii rozpoznawczej sześć kluczowych elementów ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji, którym towarzyszą konkretne środki krótko- i długoterminowe.

1.2. EKES podkreśla, że sprawiedliwa transformacja powinna być jednym z priorytetów politycznych następnej kadencji parlamentarnej UE i że należy ją wpisać w prace wszystkich instytucji UE za pomocą całościowego, międzysektorowego i spójnego podejścia, oraz proponuje konkretne działania, takie jak opracowanie i przyjęcie „Agendy UE na 2050 r.”, mianowanie komisarza ds. sprawiedliwej transformacji w kolejnej kadencji oraz utworzenie centrum monitorowania sprawiedliwej transformacji.

1.3. Komitet uważa, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny opierać się na zasadach zrównoważenia środowiskowego, prawie do godnego życia i ochronie wartości społecznych oraz powinny służyć promowaniu zrównoważonej gospodarki zapewniającej dobrostan wszystkich z uwzględnieniem ograniczeń planety, w tym poprzez kompleksową strategię UE na rzecz zrównoważonego rozwoju do 2050 r. i poprzez niezbędne reformy europejskiego semestru.

1.4. EKES uważa, że w ramach polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji należy zachować i dalej rozwijać europejski model społeczny, na przykład poprzez opracowanie europejskiej dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji, oraz zachęcać państwa członkowskie do aktualizacji systemów opieki społecznej, aby zapewnić sprawiedliwy podział korzyści płynących z transformacji ekologicznej oraz zagwarantować wysokiej jakości, przystępne cenowo i dostępne usługi świadczone w interesie ogólnym.

1.5. Komitet jest przekonany, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny być opracowywane i wdrażane w drodze konstruktywnego dialogu społecznego, rokowań zbiorowych i dialogu obywatelskiego oraz przy udziale władz regionalnych i lokalnych. EKES zachęca do opracowania planów sprawiedliwej transformacji na wszystkich szczeblach, a także do ochrony i szkolenia pracowników.

1.6. Komitet podkreśla, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny iść w parze ze strategiami politycznymi UE, które umożliwią przedsiębiorstwom sprawiedliwą konkurencyjność, zrównowagę, wzmacnianie się i zwiększanie odporności oraz odegranie ich roli w zapewnianiu sprawiedliwej transformacji skoncentrowanej na ludziach, a jednocześnie chroniącej przyrodę i środowisko oraz uwzględniającej warunki lokalne i wykorzystującej możliwości.

1.7. EKES jest przekonany, że odpowiednie inwestycje w sprawiedliwą transformację mają zasadnicze znaczenie dla realizacji ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji, i sugeruje zbadanie możliwości wprowadzenia złotej reguły budżetowej oraz warunków społecznych i środowiskowych dotyczących inwestycji, a także zreformowanie europejskiego paktu stabilności i wzrostu w celu monitorowania, koordynowania i ułatwiania wydatkowania i reform niezbędnych do osiągnięcia celu sprawiedliwej transformacji.

2. Uwagi ogólne

2.1. EKES uważa, że sprawiedliwa transformacja powinna być jednym z priorytetów politycznych na kolejną kadencję parlamentarną UE, i w związku z tym wyraża uznanie dla belgijskiej prezydencji w Radzie UE za priorytetowe potraktowanie sprawiedliwej transformacji. Dostrzega również możliwość wykorzystania pomysłów i propozycji zawartych w odpowiednich opiniach EKES-u, takich jak „Transformacja w kierunku bardziej zrównoważonej przyszłości Europy – strategia na 2050 r.” oraz „Aby nikt nie pozostał w tyle – realizacja programu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030”.

2.2. Komitet z zadowoleniem przyjmuje wniosek prezydencji belgijskiej o sporządzenie opinii rozpoznawczej w sprawie ustanowienia ram polityki UE na rzecz sprawiedliwej transformacji, umożliwiających wspieranie neutralnych pod względem emisji dwutlenku węgla, zrównoważonych środowiskowo, wolnych od toksyn społeczeństw i gospodarek o całkowicie zamkniętym obiegu do 2050 r. (1), bez dalszego narażania na szwank możliwości społeczno-gospodarczych regionów i osób znajdujących się w trudnej sytuacji. W niniejszym tekście przedstawiono sześć głównych elementów takich ram i dla każdego z nich zaproponowano konkretne środki, które mają zostać opracowane i wdrożone na odpowiednich szczeblach i przy pełnym poszanowaniu podziału kompetencji i zasady pomocniczości.

2.3. EKES uważa, że obecne inicjatywy UE na rzecz sprawiedliwej transformacji to głównie fragmentaryczne dodatki do środków klimatycznych i środowiskowych Europejskiego Zielonego Ładu, i podkreśla, że zielony ład nie może istnieć bez zintegrowanego społecznego ładu (2). Przykładowo w zaleceniu Rady w sprawie zapewnienia sprawiedliwej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej (3) wezwano państwa członkowskie do przyjęcia i wdrożenia spójnych środków w ramach pakietów politycznych na rzecz sprawiedliwej transformacji, jednak działania podjęte do tej pory nie zapewniają UE kompleksowych i skoordynowanych ram polityki, które pozwoliłyby zareagować na ogromne wyzwania.

2.4. Komitet jest przekonany, że misją ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinno być zapewnienie dobrostanu, dobrej jakości życia i zrównoważonej przyszłości wszystkim ludziom w UE w czasach nakładających się na siebie kryzysów. Powinny one jednocześnie przyczynić się do przyspieszenia działań w dziedzinie klimatu oraz ochrony i odbudowy środowiska, do zwiększenia sprawiedliwości społecznej i poszanowania podstawowych praw człowieka, a także do zwalczania ubóstwa, nierówności społecznych i gospodarczych oraz wszelkich form dyskryminacji, w tym dyskryminacji interseksjonalnej. Transformacja powinna być sprawiedliwa dla całego społeczeństwa, w tym dla pracowników, przedsiębiorstw i konsumentów.

2.5. EKES uważa, że celem ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinno być umożliwienie pełnego wdrożenia porozumienia paryskiego (4), Agendy ONZ na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (5) i jej celów zrównoważonego rozwoju (6), Europejskiego filaru praw socjalnych i długoterminowej strategii konkurencyjności (7). Trójstronne i uznane na szczeblu międzynarodowym wytyczne MOP dotyczące sprawiedliwej transformacji (8) powinny przewidywać konkretne warianty formułowania, wdrażania i monitorowania ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji. Komitet zaleca także zwrócenie szczególnej uwagi na prawa przyszłych pokoleń zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej (9).

3. Całościowe, skoordynowane i zintegrowane podejście polityczne jest centralnym elementem ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji

3.1. EKES uważa, że planowane ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny prowadzić do wpisania sprawiedliwej transformacji w prace wszystkich instytucji UE i zwiększyć spójność polityki w różnych jej obszarach, wyznaczając jasne i wymierne cele oraz zapewniając spójność wszystkich strategii politycznych UE z przekrojowym celem sprawiedliwej transformacji. Powinny one opierać się na zintegrowanym podejściu we wszystkich wymiarach gospodarczych, środowiskowych i społecznych oraz we wszystkich zakresach kompetencji i sektorach. Ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny także uwzględniać inne zachodzące przemiany i tendencje, takie jak transformacja cyfrowa, zmiany demograficzne i rozwój sytuacji geopolitycznej, oraz umożliwiać dostosowanie do konkretnych kontekstów i wyzwań, a nie zapewniać uniwersalne podejście.

(1) <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/202110128STO96607/jak-ue-chce-osiagnac-gospodarke-o-obiegu-zamknietym-do-2050-r>

(2) Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Żadnego Zielonego Ładu bez ładu społecznego” (Dz.U. C 341 z 24.8.2021, s. 23).

(3) Dz.U. C 243 z 27.6.2022, s. 35.

(4) https://unfccc.int/sites/default/files/resource/parisagreement_publication.pdf

(5) <https://sdgs.un.org/2030agenda>

(6) https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/sustainable-development-goals_pl

(7) https://commission.europa.eu/document/af444130-5a3e-44f2-bea6-5b9ddcb46012_pl

(8) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf

(9) Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s. 391.

Propozycje:

- wprowadzenie wymiaru społecznego do prac centrów monitorowania klimatu oraz ustanowienie unijnego centrum monitorowania sprawiedliwej transformacji odpowiedzialnego za badania naukowe, gromadzenie danych, monitorowanie zaangażowania zainteresowanych stron oraz opracowanie tablicy wyników sprawiedliwej transformacji określającej metody, cele i procesy monitorowania oparte na uzgodnionym zestawie zasad. Centrum powinno oceniać i przewidywać skutki wewnętrzne i zewnętrzne oraz monitorować procesy i strategie sprawiedliwej transformacji, bazując na danych ilościowych i jakościowych. Powinno badać i monitorować zaangażowanie partnerów społecznych na wszystkich etapach transformacji oraz dostarczać szczegółowych informacji na temat liczby pracowników zwolnionych i przeniesionych, liczby osób przekwalifikowujących się i przyuczanych do zawodu, finansowania publicznego oraz monitorowania, egzekwowania i wyników nieprzewidywanych zdarzeń,
- przyjęcie w instytucjach podejścia przewidującego zaangażowanie całej administracji rządowej, w tym włączenie celów i zasad określonych w ramach polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji do programów działań odpowiednich ministerstw, dyrekcji generalnych i składów Rady, oraz promowanie lepszej koordynacji między nimi, także poprzez wspólne monitorowanie i ocenę polityk i działań za pośrednictwem grup roboczych, wspólnych posiedzeń Rady itp., w oparciu o fakty i dane liczbowe dostarczane przez centrum monitorowania sprawiedliwej transformacji,
- wyznaczenie wiceprzewodniczącego wykonawczego Komisji Europejskiej i komisarza do spraw Europejskiego Zielonego Ładu na komisarza do spraw sprawiedliwej transformacji, dysponującego uprawnieniami do wdrażania sprawiedliwej transformacji w koordynacji i ścisłej współpracy z innymi dyrekcjami generalnymi Komisji Europejskiej i składami Rady, w tym w ramach europejskiego semestru. W Parlamencie Europejskim – wyznaczenie stałego sprawozdawcy do spraw sprawiedliwej transformacji wraz z obowiązkami sprawozdawczymi i włączenie sprawiedliwej transformacji do wszystkich komisji i dokumentów,
- przegląd rozporządzenia w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu⁽¹⁰⁾ oraz Europejskiego prawa o klimacie w celu uwzględnienia systemowego podejścia do dialogu w zakresie wielopoziomowego sprawowania rządów oraz w celu ułatwienia włączenia zagadnień sprawiedliwej transformacji do procesów planowania i kształtowania polityki w zakresie klimatu i energii, a także nowych obszarów polityki, w tym nowej wspólnej polityki rolnej.
- zapewnienie spójności polityki pod względem stosunków międzynarodowych UE w celu zwiększenia korzyści i ograniczenia obciążeń wynikających z ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji dla państw trzecich, z uwzględnieniem wspólnych, lecz zróżnicowanych obowiązków i odpowiednich zdolności, dzięki współpracy w ramach wzajemnie korzystnych partnerstw i umów międzynarodowych opartych na podejściu ukierunkowanym na przestrzeganie praw człowieka⁽¹¹⁾.

4. Ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji umożliwiają zrównoważoną gospodarkę, która zapewnia wszystkim dobrostan z uwzględnieniem ograniczeń planety

4.1. EKES zaapelował o opracowanie kompleksowej strategii zrównoważonego rozwoju w kilku wcześniejszych opiniach, w tym w opiniach w sprawie strategii na 2050 r.⁽¹²⁾ i niepozostawiania nikogo w tyle⁽¹³⁾. Ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny opierać się na tych samych zasadach co strategia UE na 2050 r.: na zasadach zrównoważenia środowiskowego, prawie do godnego życia i ochronie wartości społecznych.⁽¹⁴⁾ Gospodarka przyczynia się do realizacji tej wizji.

4.2. EKES zwraca uwagę, że UE powinna opracować i wdrożyć nadrzędną strategię, która umożliwia zmierzanie do szybkiego odejścia od zależnej od paliw kopalnych gospodarki opartej na niekończącej się eksploatacji ograniczonych zasobów materialnych, propaguje większą spójność między państwami członkowskimi i regionami UE, zwiększa odporność gospodarek oraz ułatwia szeroko zakrojone inwestycje publiczne i prywatne niezbędne do przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji. Ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji muszą przyczynić się do osiągnięcia tych celów, między innymi poprzez wspieranie działań związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym i gospodarką zdekarbonizowaną, takich jak ponowne użycie, naprawa i recykling, zgodnie z unijną hierarchią postępowania z odpadami⁽¹⁵⁾, a zakres ram powinien obejmować wszystkie sektory gospodarki, począwszy od tych najbardziej intensywnych pod względem emisji.

⁽¹⁰⁾ <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/governance-of-the-energy-union.html>

⁽¹¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Nowe ramy umów o wolnym handlu, umów o partnerstwie gospodarczym i umów inwestycyjnych gwarantujące rzeczywiste zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych oraz zapewniające uświadomienie społeczeństwa w tym zakresie” (Dz.U. C 290 z 29.7.2022, s. 11).

⁽¹²⁾ Dz.U. C 81 z 2.3.2018, s. 44.

⁽¹³⁾ Dz.U. C 47 z 11.2.2020, s. 30.

⁽¹⁴⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zrównoważona gospodarka, jakiej potrzebujemy” (Dz.U. C 106 z 31.3.2020, s. 1).

⁽¹⁵⁾ https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_pl

Propozycje:

- wzmocnienie Europejskiego Zielonego Ładu w celu promowania sprawiedliwej transformacji⁽¹⁶⁾ i zapewnienie, aby towarzyszyła mu kompleksowa strategia UE na rzecz zrównoważonego rozwoju obejmująca zielony i społeczny ład, w ramach której to strategii przewiduje się, planuje i wdraża niezbędną transformację ekologiczną w sprawiedliwy i równy sposób, maksymalizując gospodarcze i społeczne korzyści płynące z transformacji, przy jednoczesnym zapewnieniu sprawiedliwego podziału wymaganych wkładów w całym społeczeństwie,
- lepsze wdrażanie wymiaru środowiskowego i społecznego europejskiego semestru poprzez rozważenie uwarunkowań społecznych i środowiskowych, zapewnienie, aby w zaleceniach dla poszczególnych krajów zwracano odpowiednią uwagę na wszystkie trzy wymiary, oraz poprawę tablicy wskaźników społecznych w celu skutecznego monitorowania wdrażania Europejskiego filaru praw socjalnych,
- reforma paktu stabilności i wzrostu w celu monitorowania, koordynacji i ułatwienia wydatkowania i reform niezbędnych do osiągnięcia celu sprawiedliwej transformacji, w tym możliwość wprowadzenia złotej reguły w odniesieniu do inwestycji⁽¹⁷⁾, aby umożliwić państwom członkowskim przeznaczenie wystarczających zasobów na wsparcie sprawiedliwej transformacji i osiągnięcie celów UE⁽¹⁸⁾,
- zbadanie, w oparciu o prace Rady Unii Europejskiej, możliwości wprowadzenia do europejskiego semestru „ram konwergencji społecznej” służących promowaniu pozytywnej konwergencji społecznej i realizacji priorytetów społecznych zawartych w Europejskim filarze praw socjalnych, co potwierdzili szefowie państw i rządów UE w deklaracji z Porto z 2021 r.⁽¹⁹⁾,
- przyjęcie ambitnej strategii UE na rzecz zrównoważonego zarządzania zasobami oraz zmniejszenia zapotrzebowania na energię i inne zasoby materialne poprzez promowanie efektywności energetycznej oraz środków na rzecz wystarczalności, tak aby nie powstały w związku z tym nieproporcjonalne obciążenia dla osób o niskich i średnich dochodach,
- zachęcanie państw członkowskich do przyjęcia praktyk ekologicznego planowania budżetu, w tym planów działania na rzecz stopniowego wycofywania bezpośrednich i pośrednich dotacji do paliw kopalnych, co stworzy znaczną przestrzeń fiskalną w celu wspierania w szczególności osób dotkniętych ubóstwem energetycznym i osób o niskich dochodach,
- zachęcanie do opracowywania solidnych strategii krajowych mających na celu zapewnienie sprzyjającego środowiska dla gospodarki społecznej w państwach członkowskich, uwzględnienie niezaspokojonych potrzeb finansowych podmiotów gospodarki społecznej oraz wspieranie przejścia na bardziej zrównoważoną i społecznie odpowiedzialną konsumpcję, w tym poprzez udzielanie zamówień publicznych.

5. Europejski model społeczny i systemy opieki społecznej państw członkowskich stanowią podstawę ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji

5.1. EKES jest przekonany, że zajęcie się społecznymi aspektami transformacji ekologicznej ma zasadnicze znaczenie dla jej powodzenia i stabilnego przebiegu oraz jest zgodne z wartościami i celami UE. W związku z tym ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny zachować i dalej rozwijać europejski model społeczny, wspierając sprawiedliwość społeczną, równość, włączenie społeczne i niedyskryminację w UE.

Propozycje:

- zachęcanie państw członkowskich do pełnego wdrożenia zalecenia Rady w sprawie zapewnienia sprawiedliwej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej⁽²⁰⁾,

⁽¹⁶⁾ Rezolucja Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wspólne przeciwdziałanie zagrożeniu egzystencjalnemu: partnerzy społeczni i społeczeństwo obywatelskie na rzecz realizacji ambitnych działań w dziedzinie” (Dz.U. C 75 z 28.02.2023, s. 1).

⁽¹⁷⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Przekształcenie unijnych ram fiskalnych na rzecz trwałej odbudowy i sprawiedliwej transformacji” (Dz.U. C 105 z 4.3.2022, s. 11).

⁽¹⁸⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący decyzji Rady w sprawie wytycznych dotyczących polityki zatrudnienia państw członkowskich” (Dz.U. C, C/2023/870, 8.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/870/oj>).

⁽¹⁹⁾ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2021/05/08/the-porto-declaration/>

⁽²⁰⁾ Dz.U. C 243 z 27.6.2022, s. 35.

- prowadzenie niezależnych badań w celu poszerzenia wiedzy o możliwościach i wyzwaniach związanych z transformacją ekologiczną oraz gromadzenie i przyczynianie się do opracowania ogólnounijnych porównywalnych danych na temat potrzeb osób znajdujących się w trudnej sytuacji w dziedzinach objętych polityką transformacji ekologicznej, takich jak: transport, mieszkalnictwo, dostawy energii, spożycie w sektorze gospodarstw domowych, gospodarowanie odpadami, rynek pracy, edukacja, dostęp do internetu, rozwój obszarów miejskich i wiejskich itp.,
- przeprowadzenie ocen wpływu w celu dokładnego pomiaru prawdopodobnych skutków społecznych, dystrybucyjnych, zdrowotnych i związanych z zatrudnieniem, jakie wiążą się zarówno z działaniami, jak i z brakiem działań w dziedzinie klimatu,
- przyjęcie intersekcyjnego i uwzględniającego aspekt płci podejścia w procesie kształtowania polityki i przeprowadzania analiz, które to podejście uwzględnia dyskryminację intersekcyjną, jakiej doświadczają ludzie w związku ze swoim pochodzeniem etnicznym, rasą, statusem uchodźcy lub migranta, statusem społeczno-ekonomicznym, orientacją seksualną, religią, wiekiem, zdolnościami, płcią itp. i przez którą są oni w szczególności trudnej sytuacji w kontekście kryzysu klimatycznego i transformacji ekologicznej,
- zapewnienie znaczącego udziału osób doświadczających ubóstwa i wykluczenia społecznego, w tym grup mniejszościowych, w opracowywaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie polityk i strategii sprawiedliwej transformacji.

5.2. EKES podkreśla, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny pomagać w przewidywaniu zmian związanych z transformacją ekologiczną i światem pracy oraz w zarządzaniu nimi, a także umożliwiać godne, konstruktywne, zrównoważone, sprzyjające włączeniu społecznemu i bezpieczne miejsca pracy dobrej jakości, dostępne pod względem geograficznym i praktycznym dla wszystkich. Ponadto należy zachęcać państwa członkowskie, by zaktualizowały systemy opieki społecznej, aby sprostać dzisiejszym wyzwaniom społecznym, środowiskowym i gospodarczym, oraz wzmocnić te systemy w celu zapewnienia sprawiedliwego podziału kosztów i korzyści transformacji ekologicznej.

Propozycje:

- opracowanie europejskiej dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji świata pracy poprzez przewidywanie zmian i zarządzanie nimi, opierającej się głównie na dialogu społecznym i rokowaniach zbiorowych,
- opracowanie pełnych map zatrudnienia na poziomie NUTS 3, które wspierałyby strategię na rzecz sprawiedliwej transformacji i obrazowałyby aktualny stan zatrudnienia, profile miejsc pracy i umiejętności, obszary potencjalnej utraty miejsc pracy i tworzenia zatrudnienia, z uwzględnieniem nowych miejsc pracy i profili umiejętności,
- wspieranie tworzenia aktywnej polityki rynku pracy, w tym banków ofert pracy, programów pomocy społecznej i gwarancji pracy, w celu promowania wysokiej jakości zatrudnienia, warunków pracy i możliwości zmiany kwalifikacji,
- zachęcanie państw członkowskich, aby ułatwiały przejście przez okres transformacji pracownikom, którzy mogą najbardziej odczuć skutki przemian, oraz dopilnowały, aby pracownicy zwolnieni w wyniku transformacji otrzymywali świadczenia dla bezrobotnych oraz odpowiednie wsparcie w poszukiwaniu pracy i przekwalifikowaniu się,
- uznanie roli, jaką w sprawiedliwej transformacji mogą odgrywać takie działania jak: opieka, zwłaszcza praca w gospodarstwie domowym, gospodarka nieformalna, gospodarka społeczna, praca za pośrednictwem platform internetowych, praca niezgłoszona oraz praca osób przebywających w więzieniach,
- monitorowanie i ocena systemów zabezpieczenia społecznego w celu zapewnienia ich adekwatności, zwłaszcza w odniesieniu do pracowników o słabszej pozycji na rynku – zagrożonych ubóstwem lub żyjących w ubóstwie,
- wzmocnienie systemów ochrony socjalnej zarówno poprzez badania nad innowacyjnymi programami, jak i środki krajowe, takie jak rokowania zbiorowe i odpowiednie płace minimalne, dostęp do ochrony socjalnej dla wszystkich, programy socjalne dla bezrobotnych i inne,
- zbadanie możliwości opracowania inicjatyw podobnych do europejskiego instrumentu tymczasowego wsparcia w celu zmniejszenia zagrożeń związanych z bezrobociem w sytuacji nadzwyczajnej (SURE) w odniesieniu do najbardziej dotkniętych sektorów,

- dostosowanie rynku pracy do szczególnych potrzeb pracowników znajdujących się w trudnej sytuacji poprzez wspieranie przedsiębiorstw społecznych integracji zawodowej i zwiększanie skali inicjatyw, takich jak strefy zerowego bezrobocia, z jednoczesnym zadbaniem, by uczestnictwo w takich programach było dobrowolne bez negatywnych konsekwencji,
- zapewnienie, aby organy krajowe współpracowały z podmiotami świadczącymi usługi społeczne nienastawionymi na zysk i innymi podmiotami świadczącymi usługi społeczne w celu identyfikacji i wspierania gospodarstw domowych i osób fizycznych znajdujących się w trudnej sytuacji, korzystających ze środków tymczasowych, takich jak bony ekologiczne, bezpośrednie wsparcie dochodów itp.

5.3. EKES ponawia swój apel o równy dostęp dla wszystkich do wysokiej jakości szkoleń, edukacji i uczenia się przez całe życie w odniesieniu do nowych, obecnych i przyszłych miejsc pracy, a także o demokratyczne uczestnictwo i aktywne obywatelstwo. Uznając, że osiągnięcie zrównoważonego rozwoju wymaga nie tylko wykwalifikowanej siły roboczej, lecz również aktywnego obywatelstwa, EKES apeluje o przyjęcie holistycznego podejścia do priorytetów w zakresie uczenia się przez całe życie⁽²¹⁾, które obejmują dobrostan, zrównoważony rozwój i wychowanie obywatelskie wraz z zatrudnieniem i w ramach których uznaje się globalne wychowanie obywatelskie i edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju za kluczowe narzędzia promowania sprawiedliwej transformacji.

Propozycje:

- rozwiązanie problemu niedoboru wykwalifikowanej siły roboczej w sektorach krytycznych oraz zapewnienie, aby programy uczenia się, podnoszenia i zmiany kwalifikacji były dostępne dla wszystkich, niezależnie od grupy wiekowej, środowiska i statusu zatrudnienia, oraz aby procesy te uwzględniały potrzeby rynku pracy, były tworzone wspólnie z osobami uczącymi się i były koordynowane z partnerami społecznymi oraz, w stosownych przypadkach, ze społeczeństwem obywatelskim i innymi zainteresowanymi stronami,
- zachęcanie do tworzenia partnerstw na dużą skalę na rzecz umiejętności, takich jak unijny pakt na rzecz umiejętności⁽²²⁾, na odpowiednich poziomach między organami publicznymi, placówkami edukacyjnymi, przemysłem i partnerami społecznymi w celu zaangażowania ich w tworzenie map umiejętności i gromadzenie informacji na temat umiejętności na potrzeby wsparcia strategii sprawiedliwej transformacji,
- integracja programów na rzecz umiejętności i edukacji oraz rozszerzenie europejskiego programu na rzecz umiejętności na kompetencje kluczowe,
- zachęcanie państw członkowskich do wprowadzenia opartego na umiejętnościach systemu rekompensat dla przedsiębiorstw uzyskujących dostęp do funduszy publicznych na podnoszenie kwalifikacji pracowników, w porozumieniu z partnerami społecznymi, oraz zapewnienie, aby obecne modele finansowania, takie jak indywidualne rachunki szkoleniowe i programy płatnego urlopu szkoleniowego, sprzyjały szkoleniom na rzecz transformacji ekologicznej,
- aktualizacja programów nauczania⁽²³⁾ oraz kształcenia i szkolenia zawodowego o umiejętności na rzecz transformacji ekologicznej⁽²⁴⁾ oraz zwiększenie atrakcyjności nauk przyrodniczych, technologii, inżynierii i matematyki, pracy manualnej i przygotowania zawodowego w sposób uwzględniający aspekt płci, przy jednoczesnym zapewnieniu odporności systemów kształcenia i szkolenia,
- uznawanie umiejętności i kwalifikacji uchodźców i migrantów,
- inwestowanie w uczenie się formalne, pozaformalne i nieformalne oraz promowanie istniejących wytycznych i ram strategicznych w celu uznawania i walidacji kompetencji przekrojowych przy jednoczesnym wspieraniu nauczycieli i organizatorów kształcenia za pomocą odpowiedniego finansowania i możliwości rozwoju zawodowego,

⁽²¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Jak promować, w oparciu o kształcenie i szkolenie, z perspektywy uczenia się przez całe życie, umiejętności potrzebne Europie do stworzenia bardziej sprawiedliwego, spójnego, zrównoważonego, cyfrowego i odpornego społeczeństwa” (Dz.U. C 286 z 16.7.2021, s. 27).

⁽²²⁾ https://pact-for-skills.ec.europa.eu/index_pl

⁽²³⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Systemy edukacji pomagające zapobiec niedopasowaniu umiejętności: konieczne zmiany” (Dz.U. C 228 z 5.7.2019, s. 16).

⁽²⁴⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego Wniosek dotyczący decyzji Rady w sprawie wytycznych dotyczących polityki zatrudnienia państw członkowskich (Dz.U. C 486 z 21.12.2022, s. 161).

- skuteczne opracowywanie i wdrażanie, przy odpowiednim finansowaniu, istniejących ram kompetencji na szczeblu UE, takich jak ramy LifeComp⁽²⁵⁾ i GreenComp⁽²⁶⁾ oraz kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie; ponadto monitorowanie tych procesów za pomocą instrumentów takich jak Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz wszelkich działań następczych.

5.4. Biorąc pod uwagę, że sprawiedliwa transformacja wymaga szybkich zmian w naszych systemach energetycznych, systemach mobilności, komunikacji i innych, EKES podkreśla potrzebę inwestowania przez rządy w zrównoważoną i bezpieczną infrastrukturę oraz zapewnienia dostępu do wysokiej jakości, przystępnych cenowo i dostępnych usług świadczonych w interesie ogólnym, dobrze zorganizowanych i finansowanych.

Propozycje:

- przyspieszenie wprowadzania energii odnawialnej, w tym poprzez lepszą transpozycję ram legislacyjnych UE dotyczących odpowiedzialności publicznej i odpowiedzialności zainteresowanych stron oraz dotyczących społeczności energetycznych,
- przyspieszenie fali renowacji, ze zwróceniem szczególnej uwagi na gospodarstwa domowe i najemców o niskich dochodach, np. za pomocą dotacji bezzwrotnych czy konkurencyjnych stóp procentowych w celu wsparcia renowacji zasobów mieszkaniowych. Należy odpowiednio rozwiązać problem ryzyka eksmitowania lokatorów budynków z powodu przeprowadzanej na dużą skalę renowacji (ang. *renoviction*) i ryzyka podnoszenia czynszów,
- wzmocnienie wydajnych, multimodalnych, ekologicznych i przystępnych cenowo systemów transportu publicznego poprzez zwiększenie inwestycji w całkowicie zintegrowaną infrastrukturę, tabor i personel oraz poprzez lepszą koordynację na szczeblu niższym niż krajowy, krajowym i międzynarodowym⁽²⁷⁾.

6. Dialog społeczny, dialog obywatelski i udział władz lokalnych i regionalnych stanowią podstawę realizacji ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji.

6.1. EKES jest głęboko przekonany, że transformacja ekologiczna może się powieść tylko wtedy, gdy będzie szeroko wspierana przez pracowników, pracodawców, obywateli i całe społeczeństwo obywatelskie, oraz że ludzie muszą uczestniczyć w projektowaniu i urzeczywistnianiu sprawiedliwej transformacji. Podkreśla, że udział przedstawicieli pracowników i związków zawodowych w przewidywaniu zamknięcia i transformacji w przemyśle oraz zarządzaniu tymi zjawiskami w sposób zrównoważony pod względem społecznym i zgodnie z obowiązującymi przepisami ma zasadnicze znaczenie, oraz zaznacza rolę i odpowiedzialność pracodawców, przedsiębiorców i sektora prywatnego w stymulowaniu sprawiedliwej transformacji i czerpaniu z niej korzyści⁽²⁸⁾, na przykład poprzez przekwalifikowywanie i podnoszenie kwalifikacji pracowników oraz wspieranie dywersyfikacji działalności MŚP.

6.2. EKES uważa zatem, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny wspierać opracowywanie i wdrażanie planów sprawiedliwej transformacji na szczeblu krajowym, regionalnym, sektorowym i na szczeblu przedsiębiorstwa oraz zapewniać, by partnerzy społeczni (przedstawiciele kierownictwa i związków zawodowych) byli na wczesnym etapie skutecznie zaangażowani w dyskusje na temat transformacji ekologicznej⁽²⁹⁾. Należy tego dokonać poprzez wzmocniony dialog społeczny⁽³⁰⁾ oraz systemy rokowań zbiorowych⁽³¹⁾ i procesy demokracji w miejscu pracy w UE i państwach członkowskich, a także na szczeblu globalnym, wykorzystując i wzmacniając istniejące struktury i systemy negocjacji i ewentualnie tworząc nowe, jeżeli takowe nie istnieją, i na wspólny wniosek partnerów społecznych, izgodnie z krajowymi przepisami i praktykami oraz przy pełnym poszanowaniu specyfiki krajowych systemów stosunków pracy i autonomii partnerów społecznych.

Propozycje:

- wzmocnienie i monitorowanie wdrażania podstawowych praw pracowników do tworzenia związków zawodowych i wstępowania do nich bez represji, do prowadzenia rokowań zbiorowych, w tym w nowo powstających zielonych sektorach,

⁽²⁵⁾ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/lifecomp_en

⁽²⁶⁾ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en

⁽²⁷⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Znaczenie transportu publicznego dla ekologicznej odbudowy Europy” (Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 115).

⁽²⁸⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Transformacja przemysłowa w kierunku ekologicznej i cyfrowej gospodarki europejskiej: wymogi regulacyjne oraz rola partnerów społecznych i społeczeństwa obywatelskiego” (Dz.U. C 56 z 16.2.2021, s. 10).

⁽²⁹⁾ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—relconf/documents/meetingdocument/wcms_886647.pdf

⁽³⁰⁾ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/58/social-dialogue>

⁽³¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zielone rokowania zbiorowe: dobre praktyki i perspektywy na przyszłość” (Dz.U. C 293 z 18.8.2023, s. 27).

- zachęcanie i wspieranie podmiotów gospodarczych i przedsiębiorstw prywatnych w opracowywaniu i wdrażaniu, w drodze dialogu społecznego, krótko- i długoterminowych planów sprawiedliwej transformacji na poziomie przedsiębiorstwa. Takie działania należy podjąć jako uzupełnienie opracowywania planów prawdziwej dekarbonizacji w celu przewidywania zmian i zarządzania nimi na tym poziomie oraz wniesienia wkładu w plany sektorowe i krajowe, poprzez zapewnienie odpowiednich informacji, konsultacji i udziału pracowników, zgodnie z obowiązującymi przepisami i praktykami, a także poprzez szkolenie, przekwalifikowywanie i podnoszenie kwalifikacji pracowników. Należy przy tym uwzględnić długoterminowe potrzeby w zakresie zatrudnienia i umiejętności, a w stosownych przypadkach należy zapewnić przeniesienie na inne stanowisko, zwolnienie monitorowane lub inne środki wsparcia,
- zachęcanie do opracowywania długoterminowych umów w sprawie sprawiedliwej transformacji na szczeblu terytorialnym w celu rewitalizacji dotkniętych obszarów z udziałem różnych zainteresowanych stron, w tym administracji publicznej, partnerów społecznych i społeczeństwa obywatelskiego, w celu promowania nowych ekosystemów przemysłowych w sprawiedliwy sposób, z uwzględnieniem lokalnej historii, kultury, aspiracji i możliwości,
- zachęcanie państw członkowskich do tworzenia komisji sprawiedliwej transformacji ⁽³²⁾, aby umożliwić samorządom regionalnym, partnerom społecznym i organizacjom społeczeństwa obywatelskiego udział, w stosownych przypadkach, w opracowywaniu, wdrażaniu i monitorowaniu krajowych i regionalnych planów sprawiedliwej transformacji,
- ułatwianie negocjowania środków ochrony socjalnej w ramach dialogu społecznego w celu wspierania pracowników, którzy mogą zostać zwolnieni w wyniku transformacji,
- wspieranie dialogu społecznego w kwestiach takich jak szkolenia i ustalenia dotyczące czasu i zasobów finansowych, które są korzystne dla pracowników.

6.3. Oprócz skutecznego zaangażowania partnerów społecznych Komitet zwraca uwagę na to, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji należy opracować i wdrożyć w oparciu o sprzyjający włączeniu i demokratyczny model wielopoziomowego sprawowania rządów, zapewniając odpowiedni i świadomy dialog obywatelski oraz uwzględniając potrzeby grup zmarginalizowanych. Dostrzega również znaczenie aktywnego i świadomego udziału regionalnych i lokalnych organów administracji publicznej jako szczebla sprawowania rządów najbliższego obywatelom i sektorom zatrudnienia, a także znaczenie rozszerzenia ich współpracy z partnerami społecznymi, społeczeństwem obywatelskim, obywatelami i społecznościami lokalnymi.

Propozycje:

- wspieranie wdrażania dialogu obywatelskiego na rzecz kształtowania polityki, ze szczególnym uwzględnieniem budowania zdolności i włączenia udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego do głównego nurtu polityki na wszystkich etapach cyklu jej tworzenia, przy jednoczesnym uwzględnieniu włączenia grup zmarginalizowanych i niedostatecznie reprezentowanych oraz podejmowania działań na rzecz tych grup, a także wdrażanie mechanizmów monitorowania i rozliczalności,
- ustanowienie procesów udziału społeczeństwa, za pośrednictwem których zainteresowane strony na szczeblu lokalnym takie jak społeczeństwo obywatelskie i społeczności lokalne, reprezentujące obywateli w całej ich różnorodności, mogą uczestniczyć w procesach decyzyjnych, a także dalsze wspieranie współpracy między społeczeństwem obywatelskim a sektorem publicznym,
- zachęcanie do oddolnej aktywności obywatelskiej, takiej jak np. budżetowanie partycypacyjne, zgromadzenia obywatelskie, młodzieżowe rady ds. energii itp., reprezentowanie ludzi w całej ich różnorodności oraz zwracanie uwagi na podejście uwzględniające aspekt płci i antyrasistowskie,
- wzmocnienie ram zarządzania mechanizmem sprawiedliwej transformacji, aby zapewnić wszechstronne zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron w Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, oraz dalszy rozwój Europejskiego Paktu na rzecz Klimatu w celu stworzenia konstruktywnej demokracji uczestniczącej w działaniach w dziedzinie klimatu,
- rozważenie uproszczenia procesu zgłaszania europejskich inicjatyw obywatelskich w celu zwiększenia jego skuteczności,
- zapewnienie zrównoważonego, długoterminowego i elastycznego pod względem zasad i procedur finansowania społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zagwarantowanie otwartości przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego w celu ułatwienia i wspierania pracy społeczeństwa,

⁽³²⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Gotowi na 55«: osiągnięcie unijnego celu klimatycznego na 2030 r. w drodze do neutralności klimatycznej” (Dz.U. C 275 z 18.7.2022, s. 101).

- zachęcanie do współpracy z gminami przy realizacji lokalnych i regionalnych projektów poprzez organizowanie przetargów w ramach sprawiedliwej transformacji w celu rozwijania takich działań jak: zrównoważona turystyka, rekultywacja i zmiana przeznaczenia obszarów górniczych i przemysłowych oraz projekty w zakresie energii odnawialnej,
- zapewnienie władzom gminnym i regionalnym najlepszych praktyk w zakresie uczestnictwa w procesach sprawiedliwej transformacji oraz wyposażenie ich w zasoby w zakresie budowania zdolności i zasoby finansowe,
- wspieranie odpowiedzialności publicznej za terytorialne plany sprawiedliwej transformacji.

7. Silne i odporne zrównoważone przedsiębiorstwa są warunkiem wstępnym funkcjonowania ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji

7.1. EKES podkreśla, że przemysł i przedsiębiorstwa, począwszy od dużych przedsiębiorstw po MMŚP, spółdzielnie i podmioty gospodarki społecznej, mają do odegrania ważną rolę w sprawiedliwej transformacji, ponieważ przechodzą transformację w ramach własnej działalności, a jednocześnie przyczyniają się do transformacji innych podmiotów, tworząc wysokiej jakości miejsca pracy, zapewniając rozwiązania klimatyczne i środowiskowe oraz pomagając regionom i społecznościom lokalnym rozwijać się i prosperować. Uważa, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny iść w parze z strategiami politycznymi UE, które umożliwią przedsiębiorstwom sprawiedliwą konkurencyjność, zrównoważoność, wzmacnianie się i zwiększanie odporności oraz odegranie ich roli w zapewnianiu sprawiedliwej transformacji skoncentrowanej na ludziach, a jednocześnie chroniącej przyrodę i środowisko oraz uwzględniającej warunki lokalne i wykorzystującej możliwości.

Propozycje:

- zwiększenie dostępu przedsiębiorstw UE do bezpiecznej energii ze źródeł odnawialnych oraz do korzystania z dostaw surowców w obiegu zamkniętym przy jednoczesnym zapewnieniu równej dystrybucji zasobów i sprawiedliwej transformacji na świecie oraz zaspokojeniu potrzeb przyszłych pokoleń. Ponadto promowanie dekarbonizacji, obiegu zamkniętego i zrównoważonego gospodarowania zasobami przez przedsiębiorstwa we wszystkich sektorach, a nie tylko w sektorach lub technologiach oznaczonych jako „zielone” lub „czyste”,
- przeanalizowanie i opracowanie unijnej polityki w zakresie ucieczki emisji gazów cieplarnianych, np. CBAM, w celu uwzględnienia wszystkich odpowiednich sektorów o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia otwartej strategicznej autonomii UE i podstawowego funkcjonowania społeczeństwa, przy jednoczesnym zapewnieniu, by nie oznaczało to protekcyjnizmu, zwłaszcza wobec krajów rozwijających się,
- wzmocnienie jednolitego rynku i jego właściwego funkcjonowania w UE pod względem handlu produktami, technologiami i usługami, które przyczyniają się do transformacji ekologicznej i ją przyspieszają; poza UE – promowanie możliwości eksportowych dla przedsiębiorstw z UE w celu dostarczania zrównoważonych produktów i rozwiązań na rynki światowe oraz ułatwianie ich wkładu w programy partnerstwa UE z krajami rozwijającymi się,
- zapewnienie, aby stabilne, przewidywalne i długoterminowe ramy polityki i ramy regulacyjne pozwoliły przedsiębiorstwom rosnąć w siłę i zwiększać własną odporność. Takie ramy powinny gwarantować równe szanse przedsiębiorstwom z UE na jednolitym rynku i w stosunku do ich międzynarodowych konkurentów, co przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa gospodarczego, odporności i suwerenności UE,
- opracowanie planów działania dla sektorów i przedsiębiorstw na rzecz dekarbonizacji zgodnie z przepisami pakietu „Gotowi na 55” i przyszłym celem klimatycznym na 2040 r. oraz określenie odpowiednich narzędzi polityki przemysłowej w celu ochrony przemysłu i przedsiębiorstw przed ucieczką emisji i inwestycji, z poszanowaniem planów przedsiębiorstw w zakresie dekarbonizacji i sprawiedliwej transformacji,
- zapewnienie wsparcia publicznego na rzecz znacznego zwiększenia skali przedsiębiorstw i organizacji gospodarki społecznej oraz kierowanych przez społeczność inicjatyw ukierunkowanych na cele społeczne i sprawiedliwą ochronę środowiska,

- zwiększenie dostępności odpowiednich usług doradczych i platform współpracy dla MMŚP, w tym spółdzielni i przedsiębiorstw gospodarki społecznej, aby zapewnić im wsparcie w reagowaniu na wyzwania związane z dwojaką transformacją w zakresie bieżącej działalności, innowacji i rozwoju umiejętności⁽³³⁾.

8. Odpowiednie inwestycje w sprawiedliwą transformację mają zasadnicze znaczenie dla realizacji ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji

8.1. EKES podkreśla, że należy zapewnić odpowiednie zasoby finansowe na wsparcie ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji poprzez wykorzystanie inwestycji zarówno publicznych, jak i prywatnych oraz sprawiedliwą redystrybucję kosztów i korzyści wynikających z transformacji. Mechanizm sprawiedliwej transformacji⁽³⁴⁾ jest cennym narzędziem wzmocnienia sprawiedliwej transformacji i zarządzania nią na szczeblu regionalnym i sektorowym. Ma jednak ograniczony rozmiar i zakres, dotyczy bowiem tylko niewielkiej części procesu transformacji. Celem Społecznego Funduszu Klimatycznego⁽³⁵⁾ jest zapobieganie regresywnym efektom dystrybucyjnym systemu handlu emisjami 2 (ETS 2) w odniesieniu do budynków i transportu drogowego, przy czym kwoty te w ogóle nie są proporcjonalne do potrzeb.

Propozycje:

- opracowanie unijnej strategii finansowania na rzecz sprawiedliwej transformacji, która opiera się na wnioskach wyciągniętych z funkcjonowania istniejących funduszy UE, w tym Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF), i toruje drogę do zapewnienia odpowiedniego finansowania transformacji ekologicznej w sposób sprawiedliwy społecznie, na wzór przełomowego instrumentu Next Generation EU. Ta strategia finansowania unijnego musi zapewnić, aby unijne środki finansowe niezbędne do sprostania wyzwaniom związanym ze sprawiedliwą transformacją były dostępne po zakończeniu finansowania odbudowy w 2026 r. oraz aby środki te były wystarczające do osiągnięcia nowego celu UE w zakresie redukcji emisji do 2040 r.,
- wspieranie przeglądu wieloletnich ram finansowych, zaproponowanego już przez Komisję Europejską w celu stworzenia większej elastyczności dla budżetu UE poddanego presji z powodu licznych kryzysów,
- zwiększenie finansowania mechanizmu sprawiedliwej transformacji i Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji oraz rozszerzenie go na inne regiony i sektory, przy czym priorytetowo traktowałoby się najbardziej zanieczyszczające regiony i sektory określone na podstawie dogłębnej oceny skutków unijnego celu klimatycznego na rok 2040 oraz sektorowych planów działania na rzecz transformacji i dekarbonizacji,
- zwiększenie finansowania w ramach Społecznego Funduszu Klimatycznego i zwrócenie gospodarstwom domowym znaczniejszej części dochodów z opłat emisyjnych,
- zapewnienie, by finansowanie w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR) i inne instrumenty wspierały cele sprawiedliwej transformacji.
- zadbanie o to, by w zaktualizowanych krajowych planach w dziedzinie energii i klimatu odpowiednio oceniono lukę w wydatkach na sprawiedliwą transformację i odniesiono się do sposobów jej wyeliminowania, uwzględniono wszystkie dotacje do paliw kopalnych (wyraźne i dorozumiane) oraz zawarto określony w czasie plan stopniowego ich wycofywania z poszanowaniem zasad sprawiedliwości społecznej, tak aby uwolnić zasoby publiczne na sprawiedliwą transformację,
- zapewnienie spójności i synergii między różnymi mechanizmami finansowania, na przykład NextGenerationEU/RRF, Europejskim Funduszem Społecznym Plus (EFS+) i funduszami objętymi polityką spójności, a także zapewnienie, aby fundusze UE ułatwiały, monitorowały i koordynowały politykę w zakresie zielonych i społecznych inwestycji niezbędną do osiągnięcia sprawiedliwej transformacji przy jednoczesnym wspieraniu konwergencji między państwami członkowskimi,
- zapewnienie, aby kolejna generacja funduszy w ramach polityki spójności uwzględniała zasady sprawiedliwej transformacji i opierała się na szczegółowej analizie podatności różnych obszarów Europy na skutki transformacji ekologicznej,

⁽³³⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „MŚP, przedsiębiorstwa gospodarki społecznej, rzemiosło i wolne zawody – »Gotowi na 55«” (Dz.U. C 486 z 21.12.2022, s. 1).

⁽³⁴⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji” oraz „Zmieniony wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz” (Dz.U. C 311 z 18.9.2020, s. 55).

⁽³⁵⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Społeczny Fundusz Klimatyczny” (Dz.U. C 152 z 6.4.2022, s. 158).

- monitorowanie, czy wykorzystanie funduszy unijnych i krajowych przynosi korzyści przede wszystkim najbardziej potrzebującym poprzez ukierunkowane działania na rzecz osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, i priorytetowe traktowanie tej kwestii,
- zapewnienie właściwego wdrożenia zasady „zanieczyszczający płaci” w polityce w dziedzinie klimatu i ochrony środowiska,
- dostosowanie wdrażania zasad pomocy państwa i przepisów dotyczących zamówień publicznych do celów sprawiedliwej transformacji oraz zapewnienie, aby w państwach członkowskich spełnione były warunki dostępu do finansowania publicznego, a przedsiębiorstwa, które nie przestrzegają przepisów prawa podatkowego, prawa ochrony środowiska i prawa pracy, były wyłączone z dostępu do środków publicznych ⁽³⁶⁾,
- zapewnienie, aby opodatkowanie zmniejszało nierówności, a także stanowiło wytyczne i zachęty dla przedsiębiorstw i obywateli do podejmowania działań, które przyczyniają się do transformacji ekologicznej,
- mając na uwadze znaczenie innowacji technologicznych i społecznych dla wspierania postępów w zakresie sprawiedliwej transformacji – zapewnienie intensywnej inwestycji publicznych i prywatnych w badania naukowe i innowacje, w tym skutecznej infrastruktury w zakresie badań, rozwoju i innowacji oraz ekosystemów innowacji, które obejmują oddolne inicjatywy obywatelskie, przedsiębiorstwa, związki zawodowe, uniwersytety i organizacje badawcze, a także inne zainteresowane strony.

Bruksela, dnia 14 grudnia 2023 r.

Oliver RÖPKE
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽³⁶⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący decyzji Rady w sprawie wytycznych dotyczących polityki zatrudnienia państw członkowskich” (Dz.U. C, C/2023/870, 8.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/870/oj>).

ZAŁĄCZNIK

Następujące poprawki, które uzyskały poparcie co najmniej jednej czwartej oddanych głosów, zostały odrzucone w trakcie debaty (art. 74 ust. 3 regulaminu wewnętrznego):

POPRAWKA 1**Zgłoszona przez:**

DANISMAN Mira-Maria

MINCHEVA Mariya

PUECH d'ALISSAC Arnold

PUXEU ROCAMORA Josep

SCHWENG Christa

SVENTEK David

Punkt 5.2**Zmienić**

Opinia sekcji	Poprawka
<p>EKES podkreśla, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny pomagać w przewidywaniu zmian związanych z transformacją ekologiczną i światem pracy oraz w zarządzaniu nimi, a także umożliwiać godne, konstruktywne, zrównoważone, sprzyjające włączeniu społecznemu i bezpieczne miejsca pracy dobrej jakości, dostępne pod względem geograficznym i praktycznym dla wszystkich. Ponadto należy zachęcać państwa członkowskie, by zaktualizowały systemy opieki społecznej, aby sprostać dzisiejszym wyzwaniom społecznym, środowiskowym i gospodarczym, oraz wzmocnić te systemy w celu zapewnienia sprawiedliwego podziału kosztów i korzyści transformacji ekologicznej. Propozycje:</p> <ul style="list-style-type: none"> — opracowanie europejskiej dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji świata pracy poprzez przewidywanie zmian i zarządzanie nimi, opierającej się głównie na dialogu społecznym i rokowaniach zbiorowych, <p>[...]</p>	<p>EKES podkreśla, że ramy polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji powinny pomagać w przewidywaniu zmian związanych z transformacją ekologiczną i światem pracy oraz w zarządzaniu nimi, a także umożliwiać godne, konstruktywne, zrównoważone, sprzyjające włączeniu społecznemu i bezpieczne miejsca pracy dobrej jakości, dostępne pod względem geograficznym i praktycznym dla wszystkich. Ponadto należy zachęcać państwa członkowskie, by zaktualizowały, w razie potrzeby, systemy opieki społecznej w celu zapewnienia ich zrównoważonego charakteru i po to, aby sprostać dzisiejszym wyzwaniom społecznym, środowiskowym i gospodarczym, oraz wzmocnić te systemy w celu zapewnienia sprawiedliwego podziału kosztów i korzyści transformacji ekologicznej. Propozycje:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Część członków EKES-u wzywa do opracowania europejskiej dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji świata pracy poprzez przewidywanie zmian i zarządzanie nimi, opierającej się głównie na dialogu społecznym i rokowaniach zbiorowych, natomiast inna część członków EKES-u nie popiera pomysłu stworzenia takiej dyrektywy. <p>[...]</p>

POPRAWKA 2**Zgłoszona przez:**

DANISMAN Mira-Maria

MINCHEVA Mariya

PUECH d'ALISSAC Arnold

PUXEU ROCAMORA Josep

SCHWENG Christa

SVENTEK David

Punkt 1.4**Zmienić**

Opinia sekcji	Poprawka
<p>EKES uważa, że w ramach polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji należy zachować i dalej rozwijać europejski model społeczny, na przykład poprzez opracowanie europejskiej dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji, oraz zachęcać państwa członkowskie do aktualizacji systemów opieki społecznej, aby zapewnić sprawiedliwy podział korzyści płynących z transformacji ekologicznej oraz zagwarantować wysokiej jakości, przystępne cenowo i dostępne usługi świadczone w interesie ogólnym.</p>	<p>Część członków EKES-u uważa, że w ramach polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji należy zachować i dalej rozwijać europejski model społeczny, na przykład poprzez opracowanie europejskiej dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji, natomiast inna część EKES-u ma poważne wątpliwości co do wartości dodanej ewentualnej dyrektywy, biorąc pod uwagę szeroko zakrojone instrumenty skupiające się na sprawiedliwej transformacji, które już istnieją, oraz na różnych wyzwaniach i kontekstach na szczeblu krajowym. Należy zachęcać państwa członkowskie do przeglądu i aktualizacji systemów opieki społecznej, tam gdzie to konieczne, aby zapewnić ich zrównoważony charakter i sprawiedliwy podział korzyści płynących z transformacji ekologicznej oraz zagwarantować wysokiej jakości, przystępne cenowo i dostępne usługi świadczone w interesie ogólnym.</p>

Uzasadnienie obu poprawek

W dodanym tekście wyjaśniono, że grupa pracodawców nie podziela pomysłu stworzenia dyrektywy w sprawie sprawiedliwej transformacji z następujących powodów:

- Istnieją już różnorodne instrumenty skupiające się na sprawiedliwej transformacji.
- W czerwcu 2022 r. Rada przyjęła zalecenie w sprawie zapewnienia sprawiedliwej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. Zalecenie to, zgodnie z zasadami Europejskiego Zielonego Ładu i Europejskiego filaru praw socjalnych, ma zapewnić, aby transformacja Unii w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu i zrównoważonej środowiskowo do 2050 r. była sprawiedliwa i aby nikt nie został pozostawiony w tyle. W tym celu wzywa się państwa członkowskie do przyjęcia i – w stosownych przypadkach w ścisłej współpracy z partnerami społecznymi – wdrożenia kompleksowych i spójnych pakietów politycznych, uwzględniających zatrudnienie i aspekty społeczne, aby promować sprawiedliwą transformację we wszystkich obszarach polityki, w szczególności w zakresie klimatu, energii i ochrony środowiska, a także aby optymalnie wykorzystać finansowanie publiczne i prywatne. Zalecenie koncentruje się na przykład na kwestiach takich jak zatrudnienie wysokiej jakości i umiejętności oraz podkreśla kluczową rolę, jaką odgrywają partnerzy społeczni w zakresie przyczyniania się do rozwiązania, w drodze dialogu, problemów związanych z zatrudnieniem i społecznymi konsekwencjami wyzwań, jakie niesie ze sobą zielona transformacja. Komisja zamierza dokonać przeglądu postępów we wdrażaniu zalecenia w kontekście wielostronnego nadzoru w ramach europejskiego semestru w oparciu o istniejące tabele wyników i ramy monitorowania, rozszerzone o dodatkowe wskaźniki, w razie potrzeby w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi.

- Ponadto kwestia ta jest omawiana przez właściwe organy UE. Na przykład Rada EPSCO w dniu 27 listopada 2023 r. zatwierdziła główne przesłania Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej⁽¹⁾ dotyczące wdrożenia zalecenia w sprawie zapewnienia sprawiedliwej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej, w przypadku gdy wyraźnie widać, że państwa członkowskie podejmują różne środki dostosowane do kontekstu krajowego. Ewentualna dyrektywa może mieć negatywne skutki, zwłaszcza biorąc pod uwagę czas potrzebny na jej przyjęcie i transpozycję do prawa krajowego.
- Ponadto, jak stwierdzono w programie prac partnerów społecznych na szczeblu UE na lata 2022–2024 „tempo i skala tej transformacji na rynku pracy wymagają wczesnego i skutecznego zaangażowania partnerów społecznych w celu podniesienia świadomości i określenia rozwiązań, które można dostosować do specyfiki sektorów i wdrożyć na szczeblu lokalnym. Partnerzy społeczni powinni odgrywać aktywną rolę, aby zapewnić, że sprawiedliwa transformacja, wspierana przez odpowiednie finansowanie publiczne i inwestycje publiczne, tworzy miejsca pracy wysokiej jakości i wspiera przedsiębiorstwa i pracowników w dostosowywaniu się do zmian, w tym zapotrzebowania na nowe umiejętności, podnoszenia kwalifikacji, przeprojektowania miejsc pracy, organizowania zmiany zatrudnienia i usprawnień w organizacji pracy”. Zgodnie z tym programem prac partnerzy społeczni na poziomie UE będą negocjować ramy działań na rzecz zielonej transformacji.
- Ponadto dorobek prawny UE przewiduje już szeroki zestaw przepisów dotyczących informowania pracowników i przeprowadzania z nimi konsultacji.

Wynik głosowania nad blokiem obu poprawek

Za: 71
Przeciw: 112
Wstrzymało się: 17

⁽¹⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15439-2023-INIT/pl/pdf>